העניים: **ד עני היה באותה שעה.** °ופטור מלעלם. והלכה כחכמים: **ה המחליף עם העניים.** נותן תבואה או פירות לעני בתלוף מה שלקט: **שלו פטור.** מן המעשר מה שנתן לו העני שהוא של לקט שכחה ופאה: **ושל עניים חייב.** מה שנתן בעל הבית לעני מתבואתו, וחייב לעשר קודס שיתן לאחו לעני: **שנים שקבלו את השדה.** והס עניים:

שֶׁאֶפְשָׁר׃ **ד** בַּעַל הַבַּיִת שֶׁהָיָה עוֹבֵר מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, וְצָרִיךְ לִטֹּל לֶקֶט שִׁכְחָה וּפֵאָה וּמַעֲשֵׂר עָנִי, יִטֹּל, וְכְשֶׁיַּחֲזוֹר לְבֵיתוֹ, יְשַׁלֵּם׃, דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, עָנִי הָיָה בְּאוֹתָהּ שָׁעָה׃: **ה** הַמַּחֲלִיף עִם הָעֲנִיִּים׃, בְּשֶׁלּוֹ׃ פָּטוּר׃, וּבְשֶׁל עֲנִיִּים, חַיָּב׃. שְׁנַיִם שֶׁקִּבְּלוּ אֶת הַשָּׂדֶה

מרגילו [עכטיו]: **ה בשלו.** [וכספרים אחרים גרסינן] שלו פטור ושל עניים. [וכן העתיק בספר המגודה]. וכן לשון הר"ב והר"ש: **ובשל עניים חייב.** כתב הר"ב וחייב לעשר קודס שיתן אותו לעני. ומסיים הר"ש כדאסכחן לעיל גבי שבועת שנתערבה: **שקבלו השדה באריסות וכו'.** כתב הר"ב ובעל הבית עני אסור בלקט של שדהו לכאורה לא תלקט לעני אחרים לעני שלא ילקט הלקט שלו כפ"ק דגיטין דף (י"ח) [י"ב] והוא הדין לכל הממנות. ומשום דמעשר עני לא דמי ללקט כמו שכתב ופאה ואפילו הכי אחית.

פירוש המשניות להרמב"ם

ואין הלכה כר"מ. **ד** [וכן] כשיצטרך (אדם) בדרך **ללקט שכחה ופאה.** אע"פ שיש לו ממון אינו חייב לשלם כשיחזור לביתו אלא במדת חסידות. **ה כשיחליף עם העניים.** מה (שלקט) [שלקח] פטור מן המעשרות מפני שהיה של עניים ואין עליו חובת מעשרות ומה (שבא ליד) [שלקחו] העניים (יהיה אחר התרומה מפני שהיה) [ממון של] בעל הבית בחילופם חייב במעשרות לפי שהוא] ממון [של] בעל הבית שהוא חייב במעשרות.

מלאכת שלמה

ללקט והניחו עד שיבא העני ויטלנו ה"ז מדת חסידות ע"כ. **ד וצרך ליטול.** ונרך גרסי' בלי יו"ד וכמ"ש בפ"ז דמס' שביעית סי' ד': ופי' הר"ם שיילי"ו ז"ל ונרך ליטול. שאין לו מעות מפני שהוליכן בפרקמטיא ועכשיו מ"ל מאתים זוז יטול: וכשיחזור לביתו. פי' כשיכנסו הפרקמטיא שמביא מעות כשיחזור לביתו ישלם. ע"כ: ומסיק בגמ' התם בחולין דישלם על כרחו משמע ועני המובעו רשאין יכול להוליכן מידו בדיינים. ובירושלמי מפ' ר' יונה הלר"ש לעני אותה העיר משלם לבעל דילמא ממון שי"ל מובעין משום מלוה. **וחכ"א עני היה באותה שעה.** לא קתני וחכמים פוטרים או וחכ"מ פטור דהוה משמע ממה שאתה מחייב בדיינין אף פוטר בבל חייב לנאת י"ח אם אתה הוא אתה יכול לעשיר הוא בניתו בלא ממרו עני היה כלו' וממש כעני גמור אתיב ואין חייב כלום אפי' ממדת חסידות הא עשיר שאכל לשו"פ חייב לנאת י"ח

יכין — תפארת ישראל — בועז

יא. שאפשר שיפסיד יותר ממה שישומו. משא"כ הלקט אפשר לשומו היטב. והוא חלק מ"ה מהקליר בלעיל סי' ה'. ויתן הוא לעניים הפסדן. כך נראה לי וכפרושי משמע בירושלמי: **יב.** לעניי עירו: **יג.** ומ"ל לשלם רק לכשילכה ממנהג חסידות (ז): **יד.** שהחליף תבואתו בעד לקט שכחה פאה: **טו.** נ"ל בגי' בשלו. דחייב ופטור אבעד"ב אבל פטור. ודו"ק: **טז.** ר"ל בשה שקבל מהעניים פטור מלעשר עליו: **יז.** ר"ל אבל חייב לעשר על מה שקבלו מדת חסידות אעפי שיותר בנה בעני שיה בתותה שעה. לאו לדיוקא הא עשיר היה. חייב. דבאתת עני ועשיר שוין. רק תנא בשמעינן דטעמא דפטורין ליה בדיני אדם. אינו רק טעם אלא שעה והרי בתותה שעה עשיר היה. להכי לאוי לו לשלם. ככל עשיר הבא לנאת י"ח:

משנה ראשונה

ד וכשיחזור לביתו ישלם. נראה לנאת ידי שמיט קאמר שלא יהא כגוזל את העניים. ותכמים פוטרין אפילו לנאת ידי שמיט. וכתב הרמב"ם אבל עשיר אמתני' דהכא הא דאמרו חכמים עני היה באותה שעה. אבל עשיר לא היינו דעשיר משום מד"ח אבל מדינא גם עשיר פטור דמזיק מתנות כהונה פטור. הרי דהך ס' דעני היה באותה שעה מהני לפוטרו גם ממד"ח וצ"ע.

תוספות אנשי שם

ד במשנה **בעה"ב כו'.** קשה דמשנה זו מקומה בסוף המס' דהיי מי שרשאי ליטול מ"ע. וי"ל דנקטיה הכא משום מ"ה דלר"ע גם זה כעין תלוף דמ"ב משלם. ומשנ לר"ע לא מפטר ממעשר ולא הוי דומיא דהמחליף דהתם מיירי שכבר זכה בו תעני והיה בו תורת לקט משא"כ כאן ובכן שבחי לקטן גמור הוא ולא מחייב ז"ש עני היה בתותה שעה פי' ויעשה בו בעני ממש ומש"ה לא תמרי פטור מלשלם. דלא מהכי לחוד פליגי אלא גם שהוה בשעה שנתנה ממנו (רמ"ז): **ישלם.** לעניי אותה העיר שלקח ממנה הכי מוכח בירושל' ולא כמ"ש בהו"ע. ותכמים דפטרי מן הדין ומודו דממדת חסידות צריך לשלם לעשיר הר"מ נראה דשני שיתן לכל עני שירצה (ש"ל): **עני היה כו'.** אבל בעשיר בתותה שעה ד"ה ישלם וכתתן לך רפ"ח מאימתי כו' ומשמע דקודס לאותו זמן כ"ש תסוריס ותייבין לשלם. ותע"ג דמ"ע הלכו אין גופן קדום כתרומה כמ"ש הר"מ בפ"ח דמ"ע מדלא כתיב בהו נתינה ואין לחייב בדמיהן כשאין שם עשיר ושם כלה שהיו וחבד מ"ע לוקה ס"ת דאינו מתחייב בדמיהן לשם היה בר תשלומין היה משלם ואינו לוקה. אלא ס"ת דלאו ממון עשיר הוה ואינו לוקה אלא משום דעבר אלאו דלא תכלה מ"מ כשכבר הפרים וקיימי עשיר הוי"ל כמעשר ודלקה כיון דאיכא דעת אחרת מקנה אותן וזכו בו עניים מדין נדר ועשה ממונו וכ"ש מייבין בתשלומי דמיהן מ"ר מדרבנן עשו שאינו זוכה כזוכה בדקיימי עשיר לגיהות כ"ש מתחייבין בדמיהן. והא דתנן בגיטין פ"ב עני המנקף כו' גזל מפני דרכי שלום. התם בזית דהפקר מיירי ונקט עני משום דבהוה ורגיל בייריי ועוד דלגבי הפקר הכל עניים ניתנו. ותכ"ש בזיתי ניקוף דשכתה ופאה ונקו"ל דאפילו לעני אחר אינה אלא משום גזל דר"ם מיהת. ותע"ג דבמיתין בתקל עסקינן דלא אתו לידיה ור"ש לא מקינו ליה רבנן לניקוי בתאר תבירו כדאתרינן בפרקין דלעיל מ"ת כיון דעבד בהו מעשה ניקוף עבדו ליה רבנן תקנתא מפני ד"ם ולא דמי לגפל לו עליה ופירס טליתו דלעיל דלא קעביד עובדא בגוף הפאה ודו"ק. (לח"ש).

ציונים

ד בעה"ב. מוקן קל: **עני היה.** מיי' שם פ"ט מלט"ו. טוש"ע יו"ד סימן רנג ס"ד. ה **המחליף.** מיי' פ"ז מהל' מעשר הל"י. **שנים שקבלו.** מיי' פ"ו מהל' מת"ע הל"ד.

שינויי נוסחאות

ה **בשלו פטור ובשל עניים חייב** בד"ם שלו פטור של עניים חייב.

תוספות חדשים

[משנה ה] **שנים שקבלו שדה באריסות** מה שהקשה המו"ט ותע"ג דבגיטין כו'. ותירץ דרבנן תרתי שמעי להו. כן כתבו התוספות בפ"ק דב"מ דף י"ב ע"ב (פר"ח).

ראשון לציון

ה [תוי"ט ד"ה] **שקבלו השדה באריסות כו' ש"מ דהלכתא היא כו'. ולפום הך סוגיא דגיטין מפרשינן בב"מ דר"א לא אמר כו'** ב"מ דף ט: תכן מפרש"י שם ד"ה מי שלקט כו' לפיכך תדם בעלמא כו' לפיכך הוא עני מוחזק הוא שלא ללקט פאה משדה שלו כדאמר בשמיטת מוקן דף קלא: לא תלקט לעני להזהיר עני על שלו ע"כ (ולא ניחא ליה לרש"י לפרש סוגיא דגיטין יב. דמפרש הכי לר"ע להדיא משום ד"ל דדמי בעלמא הוא כמ"ש תוס' שם ד"ה למא לא היא כו') מזיון דרש"י פירש משמעת דש"ס תוקין דנקיב להך דרשא וכמ"ש התי"ט לעיל בסמוך ותוקי מלא מפרשין שכתב התי"ט על עלמו הוא תומר לכומר שהוא מפרש הכי דר' אלעזר לשיטתיה בגיטין ע"פ תוקמתיה דרב פפא ודלא כפירש".

תום' רעק"א

ד [אות נג] בר"ב ד"ה **עני היה. ופטור מלשלם.** והרמב"ם בפי' כתב וז"ל וא"ח לשלם כשיחזור לביתו אלא במדת חסידות עכ"ל וכן דקדק בחבורו פ"ט הט"ו מהמ"ע שכתב ולכשיגיע

ציונים
אימתי. סם הלכה טו.

שינויי נוסחאות
שכחה ופאה ומעשר עני נד״ס **בשכחה בפאה ובמעשר עני.**

תום׳ רעק״א
ה [אות נד] בתוי״ט ד״ה **שקבלו. ולכך הרמב״ם.** אין זה ראיה כ״כ ד״ל דטעמא דהרמב״ם דס״ל דסוגיא דגיטין דאזלא למ״ד תופס לבע״ח במקום שחב לאחרים קנה אבל לדידן דקי״ל דל״ק וזהו טעמא דרבנן דהכא. א״כ גם לרבנן אייתר קרא דלא תלקט. ואתיא להזהיר העני על שלו. ואף דבתוס׳ פ״א דגיטין כתבו דהך גופא למדו מהך קרא דלא תלקט דתופס לבע״ח במקום שחלא״ח דל״ק. מ״מ אפשר דהרמב״ם לא ס״ל כן. אולם כדברי התי״ט מפורש להדיא בתוס׳ ב״מ דף י״ב ע״א ד״ה ואבוה. וז״ל כדדרשינן ל״ת להזהיר עני על שלו ולרבנן נמי או נפקא להו מקרא אחרינא או תרתי שמע מינה עכ״ל. ומ״מ דברי התוס׳ רק לר״ח דס״ל דגם במציאה דהוי חד מגו ל״ק חבירו שפיר י״ל דההיא דתופס לבע״ח ל״ק ילפינן מקרא דלא תלקט לעני בשביל עני. אבל לדידן דקי״ל דעני לעני זכה לו כמ״ש הר״ב והרמב״ם פ״ב מהלכות מ״ע ממילא אין טעמא דרבנן מקרא דלא תלקט לעני בשביל עני דהא פשטא דקרא סתם משמע אף בבעה״ב עני וע״כ גם רבנן דרשי לא תלקט להזהיר העני על שלו. ודברי הרמב״ם בפשוטו ניחא. ומה״ט כתבתי בחידושי לגיטין דמ״ש תוס׳ שם דף י״ב ע״א ד״ה דלמא. דיחוי בעלמא הוא דר״פ אית ליה תופס לבע״ח ל״ק. די״ל דמ״מ ר״פ ס״ל לקושטא דמלתא בטעמא דרבנן משום לא תלקט בשביל עני דמה דאמר דלמא ע״כ לא קאמר ר״א אלא דאיכא מיגו דס״ל דסברת מגו הוא לכ״ע ובאמת במציאה או בתופס לבע״ח והוא עצמו ג״כ בע״ח כיון דאיכא מגו קנה. וטעמא דרבנן רק משום ל״ת בשביל עני. וכיון דבאמת טעמא משום ל״ת בשביל עני ממילא לא נלמד מדבריהם דתופס לבע״ח לא קני.

לפי דלמ״ד שני לן בין מתנה למתנה הלכך מציפא ליה למתנ׳ לאסבורי במעשר עני. ומע״ג דבגיטין רבי אליעזר דריש ליה להך דרשא דמזהרה כו׳. ורבנן דרשי לה מלקט לעני שמין אתה רשאי לזכות לעני. יש לומר דרבנן תרתי שמעי להו דמי לדרשא דידהו למוד הוא ליה למימר ולקט קניך לעני ולגר תעזוב אותם לה תלקט. ומדאסמך קרא וכתב לה תלקט לעני שמעינן נמי מזהרה וכו׳. ומתניתין דהכא ככולי עלמא °ולכך הרמב״ם פסק לה בפרק ו׳ ממ״ע מע״פ שמין הלכה כרבי אליעזר כלעיל. וכן שמעת דס״ם בחולין דף קלג ע״ב נסיב להך דרשא דמזהרה. ס״מ

בָּאֲרִיסוּת״י, זֶה נוֹתֵן לָזֶה חֶלְקוֹ מַעֲשֵׂר עָנִי, וְזֶה נוֹתֵן לָזֶה חֶלְקוֹ מַעֲשֵׂר עָנִי״ט. הַמְקַבֵּל שָׂדֶה לְקָצוֹר, אָסוּר בְּלֶקֶט שִׁכְחָה וּפְאָה וּמַעֲשַׂר עָנִי״כ. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אֵימָתַי, בִּזְמַן שֶׁקִּבֵּל מִמֶּנּוּ לְמֶחֱצָה, לִשְׁלִישׁ וְלִרְבִיעַ״כא. אֲבָל אִם אָמַר לוֹ שְׁלִישִׁי״כב מַה שֶּׁאַתָּה קוֹצֵר בָּאֲרִיסוּת. לְמַחֲצָה לְשָׁלִישׁ וְלִרְבִיעַ וְהַס נוֹעֲצִים כְּנֶגֶד הַבַּיִת, וְנֶגֶד הַבַּיִת עֵינִי מַסּוֹר נִלְקָט שֶׁל שָׂדֶהוּ, לְכַתְּחִ (ויקרא י״ט) לֹא תְלַקֵּט לְעֵינִי, מְזַהֲרָה לְעֵינִי שֶׁלּוֹ יִלְקֹט הַלֶּקֶט שֶׁלּוֹ, וְחַיִּיב לְהַפְרִישׁ מַעֲשֵׂר עָנִי, וְלֹא לְעֵינִי אַחֵר. וְדוֹקָא כָּל אֶחָד עַל חֶלְקוֹ נוֹעֲצִים כְּנֶגֶד הַבַּיִת וְלֹא עַל חֵלֶק מְבֵירוֹ, הִלְכָךְ מוּתָּרִין לִיתֵּן זֶה לָזֶה מַעֲשַׂר עָנִי: שְׁקִבְּלָהּ מִמֶּנּוּ לְמַחֲצָה. אֲבָל אִם [שָׁלִישׁ] מַה שֶּׁאַתָּה אוֹמֵר לֵיהּ [שָׁלִישׁ] מַה שֶּׁאַתָּה קוֹצֵר, אֵין לוֹ חֵלֶק אֶלָּא בְּתֶבֶן, וְחִיּוּב לָקֹט שִׁכְחָה וּפְאָה הָכֹל עַל בַּעַל הַשָּׂדֶה. וּמַע״פ שֶׁשִּׁכְחַת הָעֳמָרִים בְּתֶבֶן שֶׁעַת עֲמוֹר,

*) בד״ו הגי׳ מפרשינן ובזה יובן הרל״צ.

פירוש המשניות להרמב״ם

ופירוש **אריסות.** השותפות בתבואת הארץ ושם השותף בענין ההוא אריס והוא שיקח הארץ לעבוד אותה ולהתעסק בענייניה וכבר הקדמנו שהכהן והלוי כשיקנו הזרע יש להם להוציא מידיהם המעשרות אע״פ שהם שלהם ויתנו אותם לאחרים וכמו כן העניים כשיקנה עני או יהיה אריס יש לנו להוציא מתנות העניים מידו ויתנו לאחרים לפיכך הודיענו שאם יקחו שני עניים שדה באריסות אין לנו להוציא מתנות העניים מתחת ידם אבל יתן כל אחד מהם לחברו **מעשר עני** מחלקו שנתחייב בו ונתבאר דברי חכמים בדברי ר׳ יהודה ופירושו שבזמן שקבל השדה באריסות שיקח מתבואתה חצייה או שלישיתה או רביעתה או זולתו מן החלקים (כל שנעשה) [כבר נעשת] השדה כולה ברשותו ובחזקתו ולפיכך **אסור בלקט ובשכחה ובפאה.** אבל אם יאמר לו חלק ממה שאתה קוצר יהיה לך אין לו חלק אלא במה שהוא קוצר ולא נעשית השדה ברשותו ומותר לו לקט ושכחה ופאה (ומחייבין אותו) [ויאסר עליו] מעשר עני המחוייב לדבר הקצור מפני שיש לו בו חלק והלכה כר׳

י כ י ן — תפארת ישראל — י כ י ן

יח. שקנלו לעבוד השדה. ולמלוק המבואה עם הבעה״ב למחצה שליש ורביע. והס עניים: **יט.** לדווקא על חלקו שעשה בבעה״ב. שאפילו עני חייב במתנות בשדה שלו. וע״ל דנקט מעשר עני לרבותא. מע״ג דבמיגה חליף לה הו״ל כמחליפין ומוכרים ז״ו. וכ״ש לקט שכחה פאה. דעני לוקטן מעלמו. מיהו זה דוקא במיומד לכל ג׳ מני שדה יהוי בדלא יהוי חלק שלו כל ג׳. הענייש ממנו: **יח.** שקנלו לעבוד השדה. ולמלוק המבואה עם הבעה״ב למחצה שליש ורביע. והס עניים: **יט.** לדווקא על חלקו שעשה בבעה״ב. שאפילו עני חייב במתנות בשדה שלו. וע״ל דנקט מעשר עני לרבותא. מע״ג דבמיגה חליף לה הו״ל כמחליפין ומוכרים ז״ו. וכ״ש לקט שכחה פאה. דעני לוקטן מעלמו. מיהו זה דוקא במיומד לכל ג׳ מני שדה יהוי בדלא יהוי חלק שלו כל ג׳.

משנה ראשונה

מוכן מי דמי התם הבעה״ב חייב לו לעני שבולת ממוקן. והכא מקח הוא עומה עמו ואם פסק עמו ליתן לו טבל ממת הממוקן והעני עלמו יעשר מה שכן. אלא מעתה אמר קרא בעה״ב לעשר שאמרו אין אדם רשאי למכור טבל בפ״ה דדמאי מ״מ. וכ״ם כהן להכא שיש לומר שהעני לא יעשר שיאמר כיון שהוא מליפי הלקט דינו כלקט ופטור. **זה נותן לזה חלקו.** מ״ם מוי״ט כאן דר״ל נמי ס״ל לזהרה לעני שלא יקבל את שלו ולעיל מ״ב דאמר וכי היאך העני ממליך לבדעי עלמו נמי קאמר. פי׳ זה נ״ל לאומרו דא״כ הא דאמר מזכה את העני בכל הגדים מה תיקן עדיין אותה שבולת אימו יכול לזכות לו והיאך ממליך מה שאימו שלו. אלא ודאי כיון דאית ליה לר״ל דאי בעי מפקר נכסיה

תוספות אנשי שם

ה במשנה **אסור בלקט שכחה ופאה.** נ״ה מכאן מיוסדת להלמ״ם (הוספו דפרי בפפ״י פ״ג מ״ה) דס״ל דבפאה נמי בעית קרקע דוקא כמו בנכורים. שהרי המקבל ממחמיו שנכורים אינו מניח לאין הלכה כר״י דספ״ק דנכורים וכאן פסק הר״מ כמחמיו לאסור בפאה. וגם לק׳ במ״ו כ׳ הר״ב דבמוכר קמה לנד שניהם אסורים בלאו״פ. והעיקר כמ״ם בס״ם ס״ם לעיל פ״ג מ״ו ע״ש. תוי״ט ד״ה **שקבלו כו׳ חביבא ליה לתנא כו׳.** אינו מובן דמשמע דס״ל בלאו״פ דזה נותן לזה וזל״ז. וזה אינו דדוקא מ״ע דהמיוב הוא בחלוש ואתר שבלקט אין לב״ח חלק בשל מחיכו לכך מוחר אבל בלאו״פ דהמיוב הוא בחמוכר אין חלוק בין אתר לאחר. ואם אינו דבלאו״פ לא שייך זה בלאו״פ לאסור לבעה״ב בלקט אף לעני אחר או לסייעו כדמ׳ במ״ו (מ״ח). בא״ד **הוה ליה למימר ולקט קצירך כו׳.** בלאון זה ממש לא היה אפשר לומר דבע״כ צריך למכתב אחלו הלאו דלא תלקט ואפ״כ הטעם דתעזוב שהרי הוא לאו שניתק לעשה כדכתיב בר״פ דלעיל בשם הרמב״ם אלא דהכי ס״ל ולא תלקט לקט קציך לעני ולגר תעזוב אותם ומדסמך לא תלקט לעני שמעינן כו׳ ואפ״כ הטעם דתעזוב שהרי הוא לאו שניתק לעשה כדכתיב בר״פ דלעיל בשם הרמב״ם אלא דהכי ס״ל ולא תלקט לקט קציך לעני ולגר תעזוב אותם ומדסמך לא תלקט לעני שמעינן כו׳ (ש״ל). בא״ד **ולא ס״ל ש״ם דידן כו׳.** אילו היה רואה רבינו התי״ט פירש״י עלמו דגיטין דף י״ח: לא היה עולה בדבר זה על לבו להעיר להתם פירש״י דמיירי בבעה״ב עשיר ולא כמ״ם בע״מ בחלם אחר. וכדי לברר דבריו ז״ל אלא מיקמי מדיירי בריכין אנו לדעת להתם בע״מ פליגי עולא ור״ע. דעולא מפ׳ דמחלוקת ר״ש ורבנן מעשיר לעני דטעמא דר״ש מגו דאי בעי מפקר לנכסיה וכו׳ ומגו דזכי לנכרי לנפשיה וכו׳ ורבנן ס״ל דאמרי מגו לא אמרינן וכמ״ש הר״ב בעל׳ ור״ע ס״ל דמעני לעני מחלוקת ולדידיה ר״ש נמי ס״ל אבי אבי מגו אלא מד מגו דזכי לנפשיה זכי לאחריני ולהך סברא ולאי לישנא לאחוקמי אלא בחלם אחר ולא בחלם בעה״ב ולא הוי לקט שלו ואבי. ומש״ה בע״מ פירש״י מחלה לשון המשנה בחופן דאיתי לכ״ע אף לר״י ומש״ה פי׳ בחלם אחר. מה״נ דמחוקמא שפיר אף בעה״ב דאילו מפקיר או לא מקרי בעה״ב ולא הוי לקט שלו ואבי. ומש״ה בע״מ פירש״י מחלה לשון המשנה בחופן דאיתי לכ״ע אף לר״י ומש״ה פי׳ בחלם אחר.

מכל מקום כמן פטור, דלמ קרינן ביה קניכך, הואיל ולא זכה מלמ בתלוש. וגר שנתגייר למחר קניכה דחייב בשכחה לעיל לרבי יהודה, היינו משום דקרינן ביה שלך. ומכל מקום מהאי טעמא לא מחייבינן גר בלקט, מאחר שעיקרו בתמונך: **ו המוכר שדהו**. שמכר לו שדה וקמתה. אבל מכר את הקמה בלבד ושייר השדה לעצמו, °שניהם משורים בלקט שכחה ופאה, שאינ זה מני קורא שלך ואינ זה מני קורא קניכך: **המוכר מותר**.

שֶׁלָּךְ כג, מֻתָּר בְּלֶקֶט וּבְשִׁכְחָה וּבְפֵאָה, וְאָסוּר בְּמַעֲשַׂר עָנִי כד: ו הַמּוֹכֵר אֶת שָׂדֵהוּ כה, הַמּוֹכֵר קֶלַח לְחַבְּרוֹ כי מִקְרֵי בְּעֵל הַשָּׂדֶה. וּמִכֹּל מָקוֹם הֵירוּשָׁלְמִי לֹא כְּבָבְלִי דְּמְחוֹלִין דָּף

דלמדינהס דרבנן קאמר להו מלמ מפי' לדברי עצמו קאמר וכי היכך וכו' דבשעל השדה לא שביכה ליה שיכול לזכות. והירושלמי מפשר ללמ שבר דרבי אליעזר דריש מזהרה וכו' מי נמי ס"ל לדרים הכי מ"מ לוקח בשדה שלו אינ בתבי מיגו דהיינו מיגו דמי נעבי מפקיר וכו' תו לא מקרי בעל השדה. ומכל מקום הירושלמי לא כבבלי דמחולין דף קלד לחפילו כי מפקר והדר זכי מקרי בעל השדה ופסק כן הרמב"ם בסוף פרק ה' מהלכות מתנות עניים וז"ל המפקיר את כרמו וכו' מפני שהיה שלו והרי הוא שלו וכלומר שנראה כאילו הוא גם עכשיו שלו ומדהוצרך לכתוב שהיה שלו שמעינן לאילו נעבי אזכה לא והיינו טעמא שלא רצה לזכות בגוף הכרם. ועוד מי זכה בגוף הכרם למה פטרו הרמב"ם מהמעשרות והס בתלוש שהיה נראה לחייבו יותר מהמתנות עניים שבשעת הזכייה חלמ שלא זכה בגוף הכרם ומשום הכי פטור ממעשרות ומה שחייב במתנות עניים מתעזב ימירא כלדרים בפרק הזרוע ומהיות גופא שמעי' דמייבי בלא רצה שיזכה בגוף הכרם לחס לא כן קרא למה לי ואפי' חס אין כל זה דעת הרמב"ם חלמ מפקיר כרמו אין הכוונה שהפקיר הכרם עצמו רק מה שגדל בכרם קבי ליה כרם. מ"מ רש"י כך הוא סובר ומחייבש שפיר לדידיה °והכי דייק ליתיה שכתב להדר מיהו ולקט היה כרם, ובפ"ק דמסכת פאה ובו' פירש"י שכתב להדר מיהו ולקט היה כפאה וכו' ובפ"ק דתמורה דף ו'. כתוב בתוספות המפקיר וכו' פירש"י חע"ג דהפקר פטור וכו' ומומר ר"י דהמיוב חלוי היכא דזכה בגוף השדה אבל היכא חלמ זכה רק בפירות פטור מכולהו ע"כ. ואכתי אין הכרח שרש"י יהיה סובר כן]: **מותר בלקט ובשכחה**. וכתב הר"ב וגר שנתגייר למחר קניכה דחייב בשכחה לעיל (פרק ד' משנה ו') היינו משום דקרינן ביה שלך. עיין בפירושו למשנה לקמן ומ"ש חלמ מחייבינן (גס) [ל"ל גר] בלקט מאחר שעיקרו בתחובר וכן נסון הר"ש. כלומר דבשעת קניכת מהקרקע נעשה לקט: **ואסור במעשר עני**. שמחויב לבער הקלוט ויש לו בו חלק. הרמב"ס:

פירוש המשניות להרמב"ם

יהודה שהוא מבאר דברי חכמים. **ו** ענין זה **שמכר השדה** כולה ותבואתה והמוכר ההוא שנשאר עני מותר בלקט שכחה ופאה והלוקח אסור בלקט שכחה ופאה ואפי' לא נתן הכסף או אפי' לוה דמיה. וכשישכיר הפועל עצמו על מנת שילקוט בנו

מלאכת שלמה

בשנה שליש ושמיט זה נותן וזה נותן כך נלע"ל. **ואסור במעשר עני**. מפני שאין מפרישין מעשר עני חלמ מחמי לוקח שקנה והרי זכה בתלוקו שקנה כן ניחא הטעם הרמב"ם ז"ל שם בתבוהו בהמ"ע סק"ו וגם פה בפי'. **ו המוכר בו**'. פי' הרמב"ם ז"ל ולוקח מסור ואפי' לא נתן הכסף או אפי' לוה דמיה. חבל הרש"ש ז"ל פי' דגם במוכר מותר משמעי' תנא דבומח חלמ מיומח שבקנה לחפקועי מתנות עניים קא זבין וליגזור ניה דבנן קמ"ל חלמ גזור ע"כ: עוד פי' ז"ל למאן דמפ' עולם חלו עולי מלרים המ"ס שלא

י כ י ן — תפארת ישראל — י כ י ן

כג. בשכר שקונה נותן לו בעה"ב שליש. ומ"ל לא זכה כ"ש בתלוש. ומיהו בתלוש ומ"ש בעה"ב הוא בחלק שלו **כד.** שמיהו בתלוש [מיהו בחלקו של בעה"ב ול"פ דמותר] ואף בשכחת עמרים הו"ל נמי בתלוש. עכ"פ המס קניכך בעינן: **כה.** עם הקמה:

ציונים

ו **המוכר**. שם הלט"ז.

תוספות חדשים

[משנה ו] **המוכר שדהו**. כתב הר"ב אבל שם מכר כו' משורים בלקט שכחה ופאה ע"ש. ומסתברל דמעשר עני המוכר מותר בו שהרי אין מיוחו אלא לאחר שקניכ ולוי"ק (פר"ח):

תום' רעק"א

[אות נה] בא"ד **והכי דייק לישניה שכתב דהדר איהו ולקט ביה בפאה**. נראה דהבין התי"ט דלשון בפאה קאי אלמעלה דהדר וזכי רק בפאה. אבל באמת לשון רש"י דהדר איהו וזכי ביה בלקט ופאה כתיב תעזוב יתירא. ופשוט דבלקט ופאה קאי אלמטה דבהם כתיב תעזוב. **ו** [אות נו] בר"ב ד"ה **המוכר שדהו. שניהם אסורים**. הפר"ח בס' מ"ח כתב ומסתברא דמעשר עני המוכר מותר בו דאין חיובו אלא אחר הקציר. ולענ"ד לא משמע כן מלשון הרמב"ם פ"ז הט"ז מהמ"ע. שכתב המוכר שדהו קרקע ופירות הר"ז מותר בלקט וכו' ומעשר עני שלו עכ"ל. מדכייל מ"ע בהדי אינך משמע דשוו להדדי. דדוקא במוכר גם הקרקע אבל מכר פירות לחוד לא.

תוספות אנשי שם

ו"ם רש"י דמי נעבה"ב לא אמר ר"ע זכה דל"ל מגו דזכי לנפשיה כו' הכי לפירושו הוא לר"ע לשונא הכי הול"ל דל"ל דמי נעי מפקר וכו' ומגו דזכי כו'. והתוי"ט ז"ל מגב דייהטיה העמיק כן בדברי רש"י דר"ע לא אמר למימרין תרי מגו חלא בחדם דעלמא כו'. חבל אמר המחילה לא כ' כן רש"י ז"ל חלא כע"ב. חבל למאן דמוקי דעת ר"ע נתרי מגו חה"נ אמריי חף בנעה"ב

והיינו פי' דבגיטין דפי' כשולח משום דהלכתא כוותיה לגבי ר"ע וכ"פ הפוסקים ז"ל חבל במציעא רצה לפרש חף לר"ע כדאמרן. ועוד משום דהך מתני' הובאה שם לומר דאתלוקח ר"ע ורבנן במופס לנע"ם במקום שאב לאחרים ומתני' דהתם כרבנן וחכו לר"ע משו"ה פירש"י הסוגיות חלוקת דר"ע כדי שיוכן בטוב מה שרצה הש"ס לומר דאתני' כרבנן חבל לפי האמת לעיל לא פליג רש"י על מה שמפורש בירושלמי והדעת מחייבו (ש"ל): באו"ד **תו לא מיקרי בעל השדה**. משמע דאפ' דאר"ח חלו הוה בעי מפקר כו' ר"ל מגו דלי הוה בעי מפקר וכשהפקיר השדה אחלוקח קודם שחפירים הפאה הוה מזי ליה לזכות בה מן ההפקר. וזה דבר שלא יתכן לגמרי דודאי אין שייך מגו חלא כמה שבידו לתקן עליון בשעת זכייה ולא כמה שכבר חלף ועבר וזוב אין בידוכולו מעמה להפקיר הפאה שהפרישו שיוכל לזכות בה מחורת הפקר. וגם הוא דבר בטל שנאמר שהיה יכול להפקיר ולחזור ולזכות בה שוב אחשעת לאחרים כמותו שההפקר לאו לכ"ע לזכות בו ר"ל מאן יימר שהוא יחזור ויזכה בהפקרו אמת יקדימנו אחר וע"כ אין המגו חלא בדבר שיכול לקבל שבודאי יהא לאו ולהיינו דוקא בחופן שאף אחר הפרשת הפאה יוכל לזכות עליה שיעני ואהא לאויה לו הפאה להחזיק לעצמו ומו היכי שייך למימר מגו כזה היה מחחייב בפאה והוי מזי ליה להשתא נמי מזי ליה. דשאני אם היה מפקירה חלא היה בה דין פאה משא"כ עכשיו שיש בה דין פאה ואיזה ערך ואיזה לזה עם זה. בא אין המגו הזה חלא שעושה לעשיר לאוי לזכות בפאה עכ"פ משום דאפשר ליה למעבד עובדא למהוי עני שיזכה בה בפאה ממש. וזה פשוט (לח"ש). ועי' פ' דלעיל מ"ט. באו"ד **דודאי שקונה כל השדה**. משמע ס"ל לחמ"ט דאה דהשכיח ונכרו מייב בנשו"פ הוי דוקא כשבירו כולו חבל כשזכה במקצת עניים או הקמה כיון שלא נו חלא כשאר עניי עולם עליון הפקר הוי ופטור מהכל. וכן מנאתי שפובר הלח"ם ברים מכלתין ע"ש. ולפ"ז היינו יכולים לייחב דלכך יש כאן מגו אפי' בב"ה לחי בעי מפקר וזוכה במקצת השדה. וע"ז קאמר התי"ט דליתא דהכא ודאי שקונה כל השדה דאה לא הפקיר בפועל חלא דאמרינן מגו ול"ל מגו חלא בחופן שגם אז חי יכול לקנות כל שדהו כמו שעושה עתה ולא היה מפקיר כלום חלא שהיה מרויח שהיה פטור מהפאה וע"ז קאה דמ"ם מהמפקיר כרמו. באו"ד **פשיטא דלמה יהיה פטור וכי העני כו'**. הח לא דמיל כלל לשאני הכא שבאו הפירות בדשותו מן ההפקר ולפיכך חע"פ שזכה בגוף הקרקע פטור עליהם ולשנה הבאה שיעמדו הפירות בדשותו יהיו מייב. והכל לשמעי' דהמפקיר כרמו ומזי ובלבו מייב חע"ג חלו בעי פירות להפקירן ניתנו. ולאו פשיטא היא דאי לאו קרא דתעזוב יתירא הו"ל למפטר לגבי הכרם נמי כמו לחלם דעלמא. ושפיר עבד הר"מ דפטרו מן המעשרות כיון דל"ל שום רבוי מעשרות דאפילו מן המתנות נמי הו"ל למפטריה אי לאו קרא דתעזוב יתירא דרבינהו (ב"ב) וע"ל בפ"ק מ"ד. באו"ד **ואפילו אם אין כ"ז דעת הרמב"ם כו'** ר"ל אפילו חס נפרש בדברי הרמב"ם דמ"ם דאפילו מן המתנות נמי הו"ל למפטריה אי לאו מעזוב יתירא דרבינהו (ב"ב) וע"ל בפ"ק מ"ד. באו"ד **ואפילו אם אין כ"ז דעת הרמב"ם כו'** ר"ל אפילו חס נפרש בדברי הרמב"ם דמ"ם דאפילו מן המתנות נמי הו"ל למפטריה אי לאו קרא דתעזוב יתירא דרבינהו (ב"ב) וע"ל בפ"ק מ"ד. באו"ד **ואפילו אם אין כ"ז דעת הרמב"ם כו'** ר"ל אפילו חס נפרש בדברי הרמב"ם דמ"ם

ציונים

לא ישכור. סם פ"ד הלכה י"ח. **מי שאינו מניח.** סם הלכה י"ב: **ז העומר.** סם פ"ה הל"ח. **עמדו עניים.** סם הל"ג:

שינויי נוסחאות

ו הפועלים כד"ק הפועל וכ"ה בירושלמי. **ואחד** כד"ג **לא** ואחד לאו. **עולים** כד"ק עולם וכ"ה בירושלמי.

תוספות חדשים

[בר"ב ד"ה] **אל תסג גבול כו' ליוצאי מצרים כו' עכ"ל.** וקשה ס"כ על כל מצות שבתורה יש לדרוש כן וי"ל דלא מיירי כאן שרוצה לגזול לעניים או לעקור המצוה רק שרוצה להחסיר על ידי הקב"ה דמעשר עני רשות לבעה"ב לחלק כמ"ש הר"ב בפ"ח משנה ד' אבל בלקט שכחה ופאה כתיב תעזוב אותם שהם יטלו והוא אינו מבין הטעם לחלק ביניהם לכן אמר עולי מצרים כשם שיליאת מצרים היה חוץ לארצנו כן מצות הקב"ה ודו"ק. ועד"ז י"ל לקמן פ"ו מ"ג גבי פרט שרוצה לזכות בו קודם שיגיע לארץ כיון דכתיב לא תלקט משמע שכבר מונח בארץ **ודו"ק** (ממהורש"ח זצ"ל).

תום' רעק"א

ז [אות נז] בר"ב ד"ה **ולא שכחו. דקאי גביה.** ואף אם שכחו אח"כ לא הוי שכחה כיון דבשעה ששכחוהו פועלים היה מתחיל שם השכחה עדיין היה זכור לבעה"ב באותו שעה זכתה לו שדהו ובעי שיהיה שכחת בעה"ב קודם שכחת פועלים. דבשעה שהתחיל לחול עליו שם שכחה לא זכתה לו שדהו. כך מבואר בסוגיא דפ"ק דב"מ ומה שסיים הרע"ב דאם בעה"ב בעיר הוי שכחה אע"ג דלא שכחו בעה"ב. משמע דשכחת פועלים הוי שכחה. אבל ל' הסוגיא לא משמע כן דאמרינן שם אבל בעיר אפילו זכור ולבסוף שכוח הוי שכחה. משמע דבעינן עכ"פ סוף שכוח להבעה"ב. וכ"כ להדיא בשיטה מקובצת שם בשם הר"ן ומהר"י אבוהב ושארי פוסקים כולם וכן ברמב"ם העתיק לישנא דהש"ס הנ"ל.

ו **אל תסג גבול עולים.** לשון הר"ב אל תקרי עולס אלא עולים. וכתב הרמב"ם וזה על דרך הדרש ומעיקרי לשון הקדש כי לומיות המשך והנוח יתחלפו קצתם עם קצתם והם נופלות מן הכתיבה להקל ע"כ. וכתב בעל יפה מראה שהוקשו רז"ל לזה משום דק"ל מאי קמ"ל מצוה המפורשת בתורה לא תסיג גבול (דברים יט) ממנה לפי זה ניחא שהודיענו שלא יאנה ממה שגבלו רבותינו על פי הקבלה איזהו לקט ואיזהו אינו ע"כ. ומ"ש עוד הר"ב וי"מ עולים אלו בני אדם שירדו מנכסיהם. שני הפירושים פליגי דהו לאורמי בירושלמי וכ"ל פלוגתייהו משום דתרי קראי כתיבי במשלי אל בסי' כ"ג ואל בסי' כ"ג ומאן דדריש פי' קמא נסיב לקרא קמא דסיומיה אשר עשו מנחתך והיינו עולי מצרים ומאן דדריש פירוש תניין נסיב לקרא תניין דסיומיה ובשדי יתומים אל תבא. ויתומים עניים קרויין בכתוב כדכתיב לגר וליתום וכמו שאפרש בס"ד

מֻתָּר[ט] וְהַלּוֹקֵחַ אָסוּר. **לא יְשִׁפּוֹר אָדָם אֶת הַפּוֹעֲלִים עַל מְנָת שֶׁיְּלַקֵּט בְּנוֹ[י] אַחֲרָיו. מִי שֶׁאֵינוֹ מַנִּיחַ אֶת הָעֲנִיִּים לְלַקּוֹט[יא], אוֹ שֶׁהוּא מַנִּיחַ אֶת אֶחָד וְאֶחָד לֹא, אוֹ שֶׁהוּא מְסַיֵּעַ אֶת אֶחָד מֵהֶן, הֲרֵי זֶה גּוֹזֵל אֶת הָעֲנִיִּים.** עַל זֶה נֶאֱמַר (משלי כב) **אַל תַּסֵּג גְּבוּל עוֹלִים[יב]: ז הָעֹמֶר שֶׁשְּׁכָחוּהוּ פּוֹעֲלִים וְלֹא**

פירוש המשניות להרמב"ם

עמו הוא גוזל העניים. [ופירוש יסייע יעזור] ומה שאמר **עולים.** והפסוק אמר עולם לא יקשה בעיניך שזה על דרך דרש ומעיקרי ל' הקדש כי אותיות המשך והנוח יתחלפו קצתם עם קצתם והם נופלות מן הכתיבה להקל ור"ל בעולים עולי מצרים

מלאכת שלמה

עולם היא מ"ס הרבים בלקל דומס עומס. עולה שלמס. משה מלד הקב"ה מעלם מים ומארץ מלרים ע"כ. וע' בפ' קרבן אהרן בפ"ג דפ' קדושים. ז **העומר ששכחוהו פועלים ולא שכחו בעל הבית שכחו בעל הבית ולא שכחוהו פועלים.** כן ג"ל במשנה. ובירושלמי מפרש ולא שכחו בעה"ב אינו שכחה דכתיב קנינך ושכחת. שכחו בעל הבית ולא שכחוהו פועלים אינו שכחה דכתיב כי תקוצר ושכחת משמע לגרוך שגם הקוצר דהיינו הפועל יזכהנו. ור"ס בן יהודה פליג ופסיקא ליה דגם מכל מלס בעינן

י כ י ן — תפארת ישראל — י כ י ן

כו. בלקט שכחה ופאה שבה. מבל במכר קמה לבד שניהן מסורים דבזה קניון בדך ובזה קניון: **כז.** בל פועל. ולא מחר. וי"ל לפפי' אין הבן קמוך על שולחן מבין ופפי' בהמנה על מלס בעלמה מסור. רק מורחה למלחמה נקט: **כח.** אלא רוצה לילקטן בעלמו ולחלק

כט. כ"ל אל תסיג גבול דהיינו מזהרות שנעטוו עולי מלרים. שמתעקש בדעתך לומר אלא נעטוו על כך. והרי הס ידעו הלייוו בבירור. וכך נמסר לך מפה לפה. ויש מומרים לעוסים. רלה לומר יולדים שהם העניים. ע"ד שבי נהור:

משנה ראשונה

ו **ע"מ שילקט בנו אחריו.** הלשון משמע שבנו הולך אחריו בשעת הקציר ומלקט אחריו הנושר ממנו ואין שאר עניים מלקטים שם. וע"ג דהיינו מסיים אחד מהן דבשמוך דעובר בבל תסיג ולמה לי הכא טעמא דמוזיל גבי'. היינו טעמא דבל תסיג ליכא הכא כדלמר פ"ק דב"מ דף י"ב דניחא להו לעניים לפי שהכל נמי מלקטין בניהו בתרייהו. אלא משום דמוזיל גבי' איכא. ומשמע מהכא דהא דלמרי' פ"ד מ"ה שבא מבעיות ביום לא אמרו אלא בשפה משום דשפה ודאי איכא בבל השדות אבל בלקט ושכחה זימנין דליתנהו בלל ולא שביד הבו תקנתא דלי ניימא בלקט נמי שבא מבעיות תיפוק לי' דבבלל טעם דמוזיל גבי' היאך ילקט אחריו אלא בזמן שאקנו. אבל הרא"ש כתב בפ"ד בלקט נמי אמרו שבא מבעיות. וי"ל כיון דעניים גופייהו ניחא להו לא תקנו זמן בזה. ג"ע י"ל דאחריו דקאמר לאו שילך בנו מיד אחריו בשקוצר. אלא בעת שיבאו העניים ללקט לא ילקטו אבר עניים במקום שבקל הפועל הזה רק בנו ילקט אחריו ואבר עניים ילקטו אחר אבר הפועלים. ומסיים לזה בירסא הספרים דגרסי לא יסבור אם הפועלים לשון רבים: **בנו אחריו.** וכ"ם ע"מ שילקט הפועל עלמו פשיטא דאסור ולכדותא נקט בנו. ולמאי דפי' דאחריו היינו שהולך בנו מיד אחריו ללקט ומתוך זה מובא שאר העניים. והלכך בפועל גופי' לא משכחת לה שילקט מיד שמבטל ממלאכתו. ולמאי דאמרי' פ"ק דב"מ דבלא תבאי מלקט בנו ומשמו אחריו משמע דה"ה הוא עלמו מובר בענין שהיו מבטל ממלאכתו. **מי שאינו מניח את העניים ללקוט.** בלת בשה היבי דמי אי נוטל בלקט שכחה ופאה מס הוא עני: **על מנת שילקט בנו אחריו.** שעל ידי בן הפועל מבבה לו מן השבירות, ומלמת פורע חובו משל עניים: **אל תסג גבול עולים.** בלומר אל תבאי עולס אלא עולים. אית דמפרשי לה עולי מלרים, שלא תשנה המזהרות שבמורה שבתנה ליולאי מלרים. ואית דמפרשי עולין לשון בבוד בדרך שהון עולין לשון בבוד בדרך שקורין לעור סגי נהור: ז **ולא שכחו בעל הבית.** בגון דבעל הבית בשדה °לבאי גביה וזבי ביה. אבל בעל הבית בעיר, הוי שבחה, אף על גב דלא שבחו